

اینوئیت

زبان و فرهنگ اسکیموها

تألیف:

دکتر پریسا درخشان مقدم

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

(واحد تهران مرکزی)

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

سرشناسه:	درخشان مقدم، پریسا، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور:	اینوئیت: (زبان سرزمین یخها) / پژوهش پریسا درخشان مقدم.
مشخصات نشر:	تهران: فرهنگ تارا، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری:	۹۵ ص.
شابک:	978-600-95676-2-1
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
موضوع:	اینوئیت Inuit
موضوع:	زبان اینوئیت Inuit language
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۵ ۹۳۴ / الف ۹۹ E
رده‌بندی دیویی:	۳۹۸ / ۲۰۸۹۹۷۱۲
شماره کتابشناسی ملی:	۴۴۵۱۲۱۸

انتشارات مروارید

تهران، خیابان اندیشه، رویه‌روی دانشگاه تهران، پلاک ۱۱۸۸ / ص. پ. ۱۶۵۴-۱۳۱۴۵
دفتر: ۶۶۴۰۰۸۶۶-۶۶۴۰۰۴۶، ۶۶۴۰۰۶۰۰-۶۶۴۰۰۲۷ فاکس: ۶۶۴۸۴۰۲۷ فروشگاه: ۶۶۴۴۶۷۸۴۸
<https://instagram.com/morvaridpub> - <https://telegram.me/morvaridpub>
www.morvarid-pub.com

اینوئیت: زبان و فرهنگ اسکیموها

پژوهش: پریسا درخشان مقدم

تولید فنی: الناز ایللی

صفحه‌آرایی: تینا حسامی

چاپ اول ۱۳۹۶

چاپخانه: گنج شنگان

تیراژ ۳۰۰

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۷۶-۲-۱ 978-600-95676-2-1 ISBN

مرکز پخش: انتشارات مروارید، تهران، خیابان انقلاب، رویه‌روی دانشگاه تهران، پلاک ۱۱۸۸

۱۰۰۰۰۰ ریال

فهرست

۷.....	پیش‌گفتار
۱۱.....	کواهنوش‌ها
۱۳.....	مقدمه

بخش نخست - زبان‌های اینوئیت / ۱۷

۲۳.....	۱. زبان‌های اینوئیت
۲۵.....	۲. اصطلاحات علمی
۲۶.....	۳. طبقه‌بندی و تاریخچه
۲۹.....	۴. توزیع جغرافیایی و گونه‌ها (در آلاسکا، کانادا و گرینلند)
۲۹.....	۴-۱ آلاسکا
۳۰.....	۴-۲ کانادا
۳۰.....	۴-۳ گرینلند
۳۱.....	۵. نظام واجی و آوایی
۳۲.....	۶. ساختار و نحو
۳۲.....	۶-۱. نظام ساختار اینوئیت
۳۵.....	۶-۲. نظام ساختار اینوکتیتوت
۳۷.....	۶-۲-۱. ارگاتیو در نظام اسمی اینوکتیتوت
۳۹.....	۶-۲-۲. ارگاتیو در نظام فعلی اینوکتیتوت
۴۲.....	۶-۳. ساخت نحوی ارگاتیو در دیگر زبان‌ها

- ۳-۶-۱. زبان‌های ارگاتیو در برابر زبان‌های مفعولی ۴۲
- ۳-۶-۳. ارگاتیو در سطح ریخت‌شناسی ۴۳
- ۳-۶-۳، ارگاتیو نحوی ۴۶
- ۳-۶-۴. ارگاتیو زوجی ۴۸
- ۳-۶-۵. شباهت نزدیک به ساخت ارگاتیو در زبان انگلیسی ۴۹
- ۷- گنجینه لغات ۵۰
۸. شماره صفحه و طرح نام خانوادگی ۵۱
۱. واژه‌هایی برای برف ۵۲
۱۰. ۵۴
۱. انتقال بدیشه ۵۴
- ۱۱-۱. اخ‌خ در آمریکای شمالی ۵۵
- ۱۱-۲. خط برای زبان انتیث ۵۶
- ۱۱-۳. خط هجایی (کاردان) ۵۷

بخش دوم: فرمینگ اینوئیت‌ها / ۵۹

- ۱ اینوکشوک ۶۱
- ۱-۱ ریخت‌شناسی واژه‌ی اینوکشوک ۶۲
- ۱-۲. کاربرد اینوکشوک ۶۲
- ۱-۳. شکل‌های مختلف اینوکشوک ۶۳
- ۱-۴. کاربرد امروزی اینوکشوک ۶۴
۲. اعتقادات دینی ۶۷
- ۲-۱. شمن‌باوری یا شمنیسم ۶۷
- ۲-۲. وراپختی (تصرف در قوای پنهان جهان) ۶۹
- ۲-۳. روح ۶۹
- ۲-۴. مرگ ۷۰
۳. آیین و سنت‌ها ۷۲
- ۳-۱. نبرد تابستان و زمستان ۷۲

- ۲-۳ جشن سالانه مردگان ۷۳
- ۳-۳ آیین احترام به حیوان و شکار ۷۴
- ۴-۳ راندن روح شیطانی ۷۵
- ۴- تابوها ۷۶

ضمیمه / ۷۹

۱. نمونه متن به زبان نوناویک اینوتیتوت ۸۱
۲. خط هجایی اینوکتیتوت و حرف نویسی ۸۳
۳. جدول نشانه‌های خطی اینوکتیتوت ۸۴
۴. ایونت، تریع جغرافیایی و رده‌بندی زبان‌شناختی ۸۵
۵. شمار سه‌نگه آن زبان‌های اسکیمو-آلیوت ۸۵
۶. تقسیم‌بندی زبان‌های اسکیمو-آلیوت ۸۷
۷. اسکیمو - آلیوت ۸۸
۸. نقشه‌ی جغرافیایی (اطلس زبان‌های گسترش زبان‌های اسکیمو-آلیوت) ۸۹
۹. مودار زبانی: زبان فرضی نوسترات ۹۰
- منابع فارسی ۹۱
- منابع لاتین ۹۱
- منابع اینترنتی ۹۲
- معرفی منابعی برای مطالعه‌ی بیشتر ۹۳
- نمایه ۹۵

پیش‌سخن

اینوییت، اینوویالوویت، اینوکتیتوت... واژه‌هایی هستند که در طول دو تا سه دهه‌ی اخیر با آنها آشنا شده‌ایم و پیش از این آن‌ها را اسکیمو می‌نامیدند. این مردم که سکنه‌ی بومی شمالگان در قاره‌ی آمریکای شمالی هستند، امروزه اینوییت خوانده می‌شوند. واژه‌ی اینوییت به معنی انسان‌ها (صورت مرد این واژه inuk است) به زبان بومی این مردم است، اما در مورد مردمانی که می‌نامیدیم و اینوویالوویت (در منطقه‌ی مکنزی در قلمروی شمال غربی)، کالایت (در گرینلند) یا اینوییت (در جنوب غربی آلاسکا) می‌خوانند، پرسش‌هایی مطرح می‌شود. یوپیت‌ها هرگز این را اینوییت نمی‌خوانند و اصلاً چنین واژه‌ای در زبان آنها وجود ندارد. آن‌ها و اینوییت‌های ساکن شمال آلاسکا حتی اعتراضی به آنکه اسکیمو خوانده شوند ندارند. پاسخ به چنین سؤالاتی غالباً از دیدگاه زبان‌شناختی میسر است و اسکیمو به‌طور وسیعی به گروه‌های بومی شمالگان اطلاق می‌شود که زبان اجدادی آنها متعلق به زبان اسکیمو-اسکاچی خانواده‌ی زبانی اسکیمو-آلیوت (یا به‌طور خلاصه اسکالوویت) است. این شاخه به پنج گروه مختلف اما نزدیک به هم (به اضافه‌ی یک زبان ششم به نام اونانگاکس Unanagax که به صورت آلیوت هم شناخته می‌شود) تقسیم می‌شود که ارتباط بین آنها بسیار دور است. مهم‌ترین زبان اسکالوویت (از جهت شمار سخنگویان) اینوییت است (گاهی اینویاک هم خوانده می‌شود) که از نظر جغرافیایی از شمال غربی آلاسکا تا شرق گرینلند و شمال کانادا وسعت سخنگو دارد. این زبان دربردارنده‌ی گویش‌های گوناگون‌نیز است از صورت‌های عام زبانی تا مناطق خاصی در شرق شمالگان در کانادا.

تاکنون صدها مطالعه بر روی گویش‌های اینوییت گرینلند، کانادا، آلاسکا و نیز قرابت‌های زبانی میان آنها صورت گرفته است، اما بیشتر این کتاب‌ها، گزارش‌ها و مقاله‌ها محدود به یک جنبه‌ی پژوهشی شده‌اند (آواشناسی، دستوری یا واژگانی). در بیست

سال گذشته شمار قابل توجهی از زبان‌شناسان نیز به جنبه‌های قوم‌نگاری زبان و جامعه‌شناسی زبان‌های مورد استفاده در شمالگان رغبت نشان داده‌اند (ارتباط فرهنگی این اقوام، جوامع متعدد و اصطلاحات زبانی و آیین آنها)، اما تاکنون کتاب یا مقاله‌ای در این باره به فارسی تدوین نشده است.

پژوهش حاضر از دو جهت قابل توجه است: نخست آنکه زبان در نزد اینویست‌ها بخش بزرگی از هویت آنهاست، به‌طور مثال در گرینلند برای اینکه یک گرینلندی حقیقی و اصیل شناخته شوند، لازم است که حتماً به زبان کالالیسوت که گویشی محلی است، تکلم شود. درحالی‌که در آلاسکا و غرب منطقه‌ی شمالگان در کانادا، از آنجا که زبان اینویست در منزل صحبت نمی‌شود، با زحمت و تلاش و صرف هزینه سعی می‌کنند زبان اینویست را عنوان زبان دوم به جوانان بیاموزند.

دوم آنکه زبان اینویست در شمار زبان‌هایی است که در اقلیت قرار گرفته و در معرض خطر نابودی است. اگرچه این زبان‌ها هنوز زنده‌اند و به‌خوبی در مناطق گرینلند و مناطق شرقی شمالگان استفاده از مادری به شمار می‌روند.

کتاب حاضر در دو بخش زبانی و فرهنگی به بررسی خصوصیات امروزی زبان اینویست از نظر جغرافیایی، تاریخ، ریشه‌شناسی، جامعه‌شناختی و فرهنگی از آلاسکا تا کانادا و گرینلند می‌پردازد و خواننده‌ی علاقه‌مند را بدون داشتن دانش زبان‌شناسی یا فرهنگی و قومی وسیعی با دنیای زبانی و فرهنگ اینویست‌ها آشنا می‌سازد.

سپاس می‌گویم راهنمایی‌ها و تشویق‌های همیشگی استاد فرزانه و فرهیخته‌ام سرکار خانم دکتر زهره زرشناس را که در طی مسیر علم سرمشقم و همراه من بوده‌اند. از خانم لیلا زندی که در تورنتو (کانادا) دارای گالری ارزشمندی از آثار اسکیموها هستند سپاسگزاری می‌نمایم، زیرا ایشان نخستین جرقه‌ی فکری جهت تدوین این دفتر را در من ایجاد کردند.

از مدیر محترم انتشارات مروارید جناب آقای حسن‌زاده برای چاپ و انتشار این مجموعه کمال تشکر را دارم.

از سرکار خانم تینا حسامی برای صفحه‌آرایی و تهیه‌ی نسخه‌ی نهایی این دفتر و سرکار خانم الناز ایللی برای تولید فنی سپاسگزاری می‌کنم.

امیدوارم استادان برجسته‌ی زبان‌شناسی، همکاران محترم و دوستان زبان و فرهنگ مرا از پیشنهادات، انتقادات، نظرات و راهنمایی‌هایشان محروم ننمایند.